

JAARVERSLAG 2025

Inhoud

Inleiding.....	2
Wat is LEADER?	2
Het werkgebied LEADER Hollandse Plassen.....	2
De Lokale Ontwikkelingsstrategie	3
LEADER en innovatie.....	4
Beoogde resultaten	4
De Lokale Actie Groep.....	5
Uitgevoerde activiteiten	7
Aanvragen	7
Bijeenkomsten.....	8
Samenwerking.....	9
Samenwerking binnen de regio	9
Met ander LAGs.....	9
Communicatie.....	11
Monitoring en evaluatie	11
Stand van zaken aanvragen	12
Financiële voortgang	13
Stand van zaken uitputting budget per 31-12-2025	14
Beheerkosten	15
De resultaten samengevat	15
Vooruitblik	16
Aanvragen	16
Kennisdeling.....	16

Foto's voorkant: onthulling van de LEADER-plaquette door Yvonne van Delft namens Regio Holland Rijnland en Marjon Verkleij, voorzitter Lokale Actie Groep LEADER Hollandse Plassen

Inleiding

Wat is LEADER?

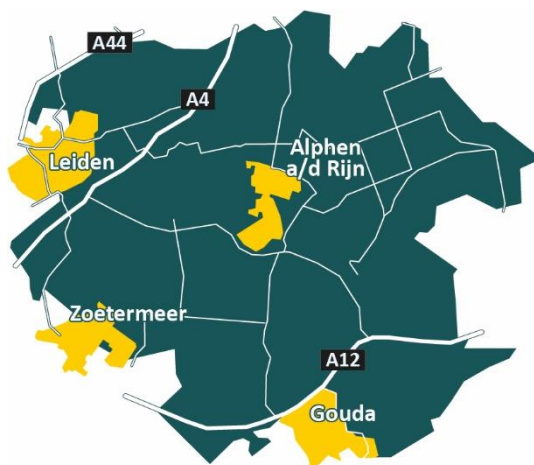
LEADER is onderdeel van het Europese landbouw- en plattelandsbeleid. Maar het neemt wel een bijzondere positie in. Bij LEADER staat een gebiedsgerichte aanpak van onderaf centraal: niet Europa, Rijk of provincie bepalen het beleid, maar de inwoners van het gebied zelf. Zij stellen hiervoor een gebiedsplan op, Lokale Ontwikkelingsstrategie genoemd. Dit plan is in september 2023 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland. Na goedkeuring zijn er Europese en provinciale middelen aan de strategie verbonden, waarmee het gebied het plan ook zelf kan en mag uitvoeren. Hiervoor is een Lokale Actie Groep, een LAG, gevormd. De LAG is een afspiegeling van de verschillende belanghebbenden, publiek en privaat, uit het gebied. Samen bepalen zij aan welke lokale initiatieven de beschikbare Europese en provinciale subsidiemiddelen worden toegekend.

In de afgelopen 20 jaar heeft de toegevoegde waarde van de LEADER-aanpak zich in de regio bewezen in een breed spectrum aan innovatieve, kleinschalige projecten die ieder voor zich en tezamen op een concrete manier bijdragen aan de verbetering van de leefbaarheid, duurzaamheid en vitaliteit van de regio.

Het werkgebied LEADER Hollandse Plassen

Het werkgebied van het programma beslaat van West naar Oost grofweg het platteland tussen Leiden en de grens met de provincie Utrecht en van Noord naar Zuid vanaf de grens met de provincie Noord-Holland tot Zoetermeer en Gouda. Kernen met minder dan 30.000 inwoners worden ook tot het platteland gerekend. Kernen met meer dan 30.000 inwoners vallen buiten het gebied, maar er mag wel met partijen uit deze steden worden samengewerkt.

Het werkgebied omvat (geheel of gedeeltelijk) 10 gemeenten, Alphen aan den Rijn, Bodegraven, Reeuwijk, Kaag en Braassem, Leiderdorp, Leidschendam-Voorburg, Nieuwkoop, Teylingen, Waddinxveen, Zoetermeer, Zoeterwoude en 3 Waterschappen (Hoogheemraadschap Rijnland, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Amstel, Gooi en Vechtstreek).

De Lokale Ontwikkelingsstrategie

We leven in een tijd van onduidelijkheid en onzekerheid, resulterend in een gebrek aan toekomst- en handelingsperspectief, met name voor de groep agrarische ondernemers. Veel hangt nog in de lucht. Dit leidt tot een impasse, een patstelling. Het lijkt alsof niemand kan of wil bewegen. Met LEADER willen we, lokaal, kleinschalig en concreet, deze patstelling doorbreken samen met moedige, creatieve en positieve ondernemers, organisaties, overheden en burgers.

Met dit programma willen we weer terug naar de oorsprong van LEADER zoals tot uitdrukking komt in het logo: de ideeënzaadjes tot kiemen laten komen en vervolgens zorgen voor de eerste groei.

LEADER staat voor schop in de grond projecten met tastbare resultaten. Deze resultaten laten zien dat ideeën van lokale initiatiefnemers geen luchtkastelen zijn, maar werkelijkheid kunnen worden. Dit werkt ook weer inspirerend en enthousiasmerend voor andere initiatieven.

Vandaar ook de titel van ons programma: Maak(t) wat LOS!

In de LOS zijn drie hoofdthema's benoemd:

1. Circulaire, duurzame regio:

De overgang naar een circulaire economie werkt alleen als alle ketenpartijen gaan meebewegen: ontwerpers, architecten, sloopbedrijven, aannemers, loodgieters, leveranciers van materialen, enz., maar ook afnemers en eindgebruikers. In deze periode willen we initiatieven ondersteunen, waarin tenminste twee ketenpartijen samen het project dragen en waarbij een van de expliciete doelen van de initiatieven is om de andere ketenpartijen actief te betrekken.

Dit vertalen we naar de volgende twee sporen:

- Benutten van regionale biobased hulpbronnen voor nieuwe verdienmodellen
- Kennisontwikkeling en – verspreiding.

2. Voedzame regio:

De regio biedt kansen aan een agrarische sector in transitie om nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen en in praktijk te brengen rond het thema voedsel. Het kan hierbij gaan om productinnovaties, opzetten van korte ketens en andere directe vormen van afzet, nieuwe vormen van voedselproductie en het bevorderen bij afnemers en consumenten van de voedselveiligheid en het bewustzijn over waar voedsel vandaan komt en hoe het wordt geproduceerd.

3. Beleefbare regio:

De regio, als onderdeel van het Groene Hart, speelt een belangrijke rol als bestemmings- en uitloopgebied voor recreatie en toerisme voor de eigen inwoners, voor de Randstedelingen en voor bezoekers van buiten de Randstad.

De gastvrijheidssector levert een belangrijke en groeiende bijdrage aan de economie van de regio en biedt het platteland een palet aan kansen niet alleen voor recreatie- en toerismeondernemers, maar ook voor gemeenten, bezoekerscentra, culturele instellingen, horecavoorzieningen of activiteiten van en bij de boer.

LEADER en innovatie

Daarnaast is een vierde spoor benoemd: Vindingrijke regio. De actuele uitdagingen op ons platteland vragen bij uitstek om vernieuwende oplossingen en de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen. Voordat er voldoende uitzicht is op een business case om de noodzakelijke investeringen van een initiatief rendabel te maken, moet meestal het nodige aan voorwerk worden gedaan. Om die reden is een deel van de beschikbare publieke middelen gereserveerd voor een Proeftuinfonds. Dit fonds biedt een subsidie tot € 25.000, waarmee innovatieve, lokale ideeën worden ondersteund die in potentie kunnen leiden tot concrete investeringsprojecten die bijdragen aan de doelen en resultaten van ons programma.

Innovatie is een van de pijlers van de LEADER-aanpak. Innovatie wordt binnen LEADER begrepen als het op nieuwe manieren verbinden van lokale elementen, kennis, sectoren, netwerken en (sociaal) kapitaal om te komen tot betere oplossingen, producten en diensten voor lokale uitdagingen en kansen.

Beoogde resultaten

In de LOS zijn als resultaten van het programma benoemd:

Type project	Thema	Beoogde Output	Beoogde outcome
Proeftuin	Nieuwe verdienmodellen	Tenminste 8 innovatieve ideeën uitgewerkt	Van de 8 innovatieve ideeën zijn de opgedane kennis en resultaten gedeeld met het gebied
Impact	Circulaire regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Vorming van een of meer regionale circulaire ketens. Regionale ontwikkeling, teelt, verwerking en toepassing van een of meer biobased materialen. Kenniscentrum Circulaire economie zorgt voor een olievlekwerking onder ondernemers in de regio
Impact	Voedzame regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Meetbare bijdrage aan vergroting van consumptie in de regio van duurzame lokale producten uit de eigen regio.

			Ondersteuning van een of meerdere nieuwe voedselproductiesystemen, waarbij producenten een reële prijs voor hun producten ontvangen Een of meer initiatieven ondersteund die concreet en meetbaar bijdragen aan vergroting van de voedselkennis en voedselvaardigheid van consumenten
Impact	Beleefbare regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Een of meerdere initiatieven ondersteund die concreet en meetbaar bijdragen aan de vermarkting van de regio. Een of meer initiatieven ondersteund die concreet en meetbaar leiden tot verduurzaming van het bestaande aanbod aan producten, diensten en voorzieningen. Een of meer initiatieven ondersteund die gericht zijn op het in de markt zetten of opschalen van nieuwe concepten die het totale aanbod aan diensten, producten en voorzieningen aanvullen en versterken

De Lokale Actie Groep

De uitvoering van de LOS ligt in handen van de Lokale Actie Groep (LAG). De LAG ontleent haar status aan een Europese Verordening. De LAG dient een goede afspiegeling te zijn van de in het geding zijnde belangen en benodigde kennis en ervaring om het programma succesvol uit te kunnen voeren. In de Verordening zijn ook de taken van de LAG aangegeven:

1. Het informeren en activeren van het gebied en het ondersteunen van initiatieven
2. Het beoordelen en selecteren van aanvragen en het vaststellen van de hoogte van de subsidie
3. Monitoring en evaluatie van het programma.

Omdat alle relevante belangen en kennis in de Lokale Actie Groep vertegenwoordigd zijn, vindt een integrale afweging plaats op basis van de vraag: wat draagt het meeste bij aan waar het gebied als geheel het meest behoefte aan heeft?

Hierdoor ontstaat ook weer meer draagvlak in het gebied voor de door het LEADER programma ondersteunde initiatieven.

Lokaal draagvlak dat cruciaal is om een basis te vinden om de zeer grote gebiedsopgaven gezamenlijk het hoofd te bieden en van daaruit te komen tot het realiseren van kansen om het gebied en de plattelandseconomie te versterken.

Per 31 december 2025 was de LAG als volgt samengesteld:

Naam	Netwerk en functie	Deelname van – tot
Marjon Verkleij	Voorzitter LAG	1 oktober 2023 - heden
Femke Captein	Onafhankelijk lid	1 januari 2024 - heden
Anne Marie van Dam	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Mennie Gerritsen	Onafhankelijk lid	1 januari 2024 - heden
Carla Glorie	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Marcel Gordijn	Regio Holland Rijnland	1 oktober 2023 - heden
Arthur Hilgersom	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Dirk-Jan Knol	Gemeente Bodegraven Reeuwijk	1 oktober 2023 - heden
Theo van Leeuwen	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Barry Looman	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Wim van Scheppingen	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden
Kees van Velzen	Onafhankelijk lid	1 oktober 2023 - heden

Omdat de LAG zelf geen rechtspersoon is, wordt deze rechtens vertegenwoordigd door Regio Holland Rijnland, een samenwerkingsverband van 13 gemeenten in de regio. Holland Rijnland treedt in deze rol op als budgethouder voor de beheerkosten en is via medewerker Marcel Gordijn vertegenwoordigd in de LAG.

Naast de LAG vervullen ook de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en de provincie een belangrijke rol. RVO toets de aanvragen op de Europese regels, b.v. met betrekking tot mededinging en staatssteun en kijkt over de projectbegroting goed is onderbouwd en de kosten redelijk en marktconform zijn. RVO treedt verder ook op als betaalorgaan.

De provincie is naast cofinancier, ook de overheid die in formele zin de subsidiebeschikkingen afgeeft. Verder speelt zij een rol in het faciliteren en ondersteunen van de LEADER-coördinatoren en de LAG-leden van de vier Zuid-Hollandse LEADER-gebieden.

“Ik zie dat er in de LAG, ondanks de verschillen, toch vrij snel consensus is over wat LEADER-waardige projecten zijn. Wat me opvalt dat het bij de initiatieven altijd gaat om enthousiaste mensen die een positieve bijdrage willen leveren. Het is mooi als je daar iets in kunt betekenen, ze met geld en advies verder op weg kunt helpen” – LAG-lid Wim van Scheppingen

Uitgevoerde activiteiten

Na de goedkeuring van de Lokale Ontwikkelingsstrategie in september 2023, kon de Lokale Actie Groep aan de slag. De eerste periode, oktober 2023 – maart 2024, stond in het teken van het operationeel maken van de uitvoering en het op gang brengen van de communicatie, het informeren en activeren van het gebied.

Aanvragen

Vanaf 1 april 2024 konden lokale initiatieven daadwerkelijk subsidieaanvragen indienen. De LAG vergadert vier keer per jaar. In deze vergaderingen worden aanvragen beoordeeld die op of voor een bepaalde datum zijn ingediend.

Voordat het tot een aanvraag komt, geldt voor de meeste aanvragen het volgende traject: intakegesprek met de coördinator, vervolgesprek met een of twee LAG-leden, pitch in een LAG-vergadering, uitwerken en bespreken conceptaanvraag, voorbereiden en indienen aanvraag. LAG-leden hebben dus een actieve rol in het meedenken bij aanvragen. Nadat een aanvraag is goedgekeurd, worden er vervolgens een of twee LAG-leden als ambassadeur aan projecten gekoppeld: zij onderhouden contact, volgen de uitvoering en doen hierover verslag aan de voltallige LAG.

Niet alle contacten leiden tot een aanvraag. In 2024 en 2025 is in totaal met 41 initiatieven contact geweest. Hiervan hebben er 18 daadwerkelijk een aanvraag ingediend.

Een groot deel van de overige contacten zit nog in de pijplijn en zal naar verwachting in de loop van 2026 worden ingediend. Een klein deel van de initiatieven is in een vroeg stadium afgehaakt, deels vanwege de subsidievoorwaarden, deels omdat ze inhoudelijk niet aansloten bij de thema's uit de LOS.

Bijeenkomsten

In 2025 zijn er twee LEADER-café's georganiseerd

Op 2 oktober organiseerden wij samen met Platform Groene Hart Circulair, het Veenweide Innovatie Centrum en Building Balance een werkbijeenkomst over de *perspectieven van commerciële wilgenteelt* in onze regio.

Commerciële wilgenteelt komt steeds meer in de belangstelling. Een groeiende groep ondernemers, overheden en onderzoekers, zowel in Nederland als daarbuiten, is volop bezig de kansen te verkennen en om te zetten in nieuwe toepassingen en verdienmodellen.

Er zijn legio toepassingsmogelijkheden te bedenken: als nieuwe teelt of als reststroom, als product voor fundering of beschoeiing, als bouwfundament voor lichte of tijdelijke woningbouw of voor de aanleg van (fiets)paden, als veenvrije bodemverbeteraar, als biomassa voor energie of voor meer traditionele toepassingen zoals vlechtwerk.

Van de bijeenkomst zijn ook [een verslag](#) en [de after-movie](#) beschikbaar.

Tijdens dit LEADER-café hebben we met lokale en regionale partijen niet alleen de kansen verkend, maar ook afspraken gemaakt om de eerste stappen te zetten om deze kansen om te zetten in concrete projecten. Naar verwachting zal dit in 2026 leiden tot een concrete aanvraag.

Op 17 november organiseerden we samen met Platform Groene Hart Circulair, Tekko en Ebbing Tides een interessante [bijeenkomst over biotech op de boerderij](#). De deelnemers werden door Alexander Ebbing ingewijd in de wondere wereld van algenkweek, precisiefermentatie en kweekvlees.

Een van de sprekers was Kris Heirbaut, een Vlaamse melkveehouder die begonnen is met de kweek van algen.

De bijeenkomst heeft onder meer geresulteerd in het organiseren van een excursie naar Kris' zijn bedrijf in Temse, net voorbij Antwerpen in het eerste kwartaal van 2026.

Samenwerking

Samenwerking binnen de regio

Thema Voedzame Regio

Op 10 oktober 2024 is een [eerste LEADER-café](#) georganiseerd rond thema Voedzame regio. Zo'n 25 producenten, gemeentemedewerkers en burgerinitiatieven kwamen op Hoeve Kazan in Nieuwveen bij elkaar. Dit kreeg in maart 2025 een vervolg in de vorm van een werkbezoek aan de Krimpenerwaard. Ook zijn er contacten gelegd met het provinciale initiatief '[Versterking regionale voedselnetwerken](#)'. Er hebben meerdere gesprekken plaatsgevonden met lokale partijen om de mogelijkheid om een regionaal voedselnetwerk in onze regio op te zetten. Vanuit ons budget hebben we hiervoor ook middelen gereserveerd. Het streven is om in 2026 hiervoor concrete stappen te zetten.

Thema Circulaire Regio

Met [Groene Hart Circulair](#) (voorheen: Groene Hart werkt!) zijn gesprekken gevoerd om aansluitend op de pilot [Blik vooruit](#) een kennis- en informatie-infrastructuur verder te ontwikkelen voor ondernemers in de regio die aan de slag willen met circulaire economie of hen verder op dit pad te helpen. Dit heeft in het voorjaar geleid tot een Proeftuinaanvraag. Het voorstel was gericht op het inventariseren van de behoeften bij ondernemers, het vinden van geschikte partners en het opstellen van een Plan van Aanpak voor de realisatie. De verwachting is dat dit in 2026 een vervolg gaat krijgen in de vorm van een Impactaanvraag.

Met ander LAGs

Bezoek uit Finland

Er zijn in de hele Europese Unie meer dan 2500 LEADER gebieden, allemaal met hun eigen programma en eigen Lokale Actie Groep. Een daarvan, [LAG Kantri](#) uit Zuidwest Finland, bezocht ons gebied op 18 en 19 maart jl. Ze waren op doorreis vanuit Brussel. De eerste dag stond in het teken van kennismaking en het uitwisselen van informatie over beide programma's.

In Finland is LEADER anders georganiseerd: de Lokale Actie Groepen zijn verenigingen met soms wel honderden leden, dorpsverenigingen, ondernemersorganisaties en andere lokale clubs. Uit de leden wordt een bestuur gekozen, die de subsidieaanvragen beoordeelt. Hierdoor is er een sterke binding met alle stakeholders en een breed vertakt lokaal netwerk.

Een belangrijk thema zijn de jongeren: in Finland is het nog lastiger dan in Nederland om jongeren vast te houden op of terug te laten komen naar het platteland. LAG Kantri heeft daarom samen met de gemeenten een succesvol programma opgezet, waar de jongeren met een minimum aan papierwerk zelf een beroep op kunnen doen om samen activiteiten uit te voeren of kleine bedrijfjes op te zetten.

Bezoek uit Twente

Op 5 juni kregen we bezoek van een delegatie van de [Lokale Actie Groep Noordoost Twente](#).

Tijdens het bezoek werd een tweetal LEADER-projecten bezocht: Zorgboerderij

Swaenensteyn (zie eerdere artikel) in Hazerswoude-Dorp en [De Tuinen van Boskoop](#), een project uit de vorige periode. Het is een ambitieus initiatief van een grote groep vrijwilligers verenigd in de Stichting Maatschappelijk Vastgoed Greenport Boskoop, waarbij midden in het dorp aan de Reijerscoop zo'n 5 hectare voormalige tuindersgronden omgevormd zijn tot een openbaar, multifunctioneel park: De Tuinen van Boskoop. Het park zal ongetwijfeld uitgroeien tot een belangrijke ontmoetingsplaats en regionaal icoon.

Op vrijdag 7 november vond de tweede landelijke LEADER-dag in deze periode plaats. De LEADER-dagen vormen hét moment voor LAG-leden uit het hele land om met elkaar ervaringen uit te wisselen en met elkaar in gesprek te gaan om de meerwaarde van de LEADER-aanpak verder te versterken.

Na een toch wel erg natte LEADER-dag vorig jaar in Noord-Holland, werden de deelnemers dit jaar getrakteerd op een zonovergoten Achterhoek. Plaats van handeling: Erve Kots in Lieveelde. Zo'n 120 LAG-leden, coördinatoren en medewerkers van gemeente, provincies en ministeries kwamen bij elkaar om ervaringen uit te wisselen, kennis bij te spijkeren en projecten te bezoeken. Namens onze Lokale Actie Groep hebben Marjon Verkleij, Mennie Gerritsen, Kees van Velzen en Wim van Scheppingen deelgenomen.

De dag werd [poëtisch samengevat](#) door dagdichteres Eva Schuurman.

Klik [HIER](#) voor alle verslagen en foto's.

Samenwerking

In onze LOS hebben we de ambitie uitgesproken om rond meerdere thema's samenwerking te zoeken met andere LAG's, in de eerste plaats LEADER-gebieden die grenzen aan de onze, zoals Krimpenerwaard en Weidse Veenweiden. In de loop van 2025 zijn de eerste verkennende gesprekken gestart. De uitkomst was dat het initiatief van het Platform Groene Hart circulair voor het ontwikkelen van een kennis- en informatiestructuur voor ondernemers in de regio Groene Hart het beste aanknopingspunt vormde voor een samenwerkingsproject. Aan de hand van de uitkomsten van het Proeftuinproject is hier in november met vertegenwoordigers uit de LEADER-gebieden Weidse Veenweide, Krimpenerwaard en Alblasserwaard over gesproken. Het streven is om dit in 2026 concreet vorm te geven.

Communicatie

In 2025 zijn vier nieuwsbrieven uitgebracht. De nieuwsbrief kent circa 380 abonnees. Vrijwel wekelijks wordt op LinkedIn een bericht geplaatst. De LinkedIn pagina heeft ruim 1.500 volgers.

Om de communicatie de komende jaren meer gestructureerd vorm te geven, is door de coördinator een communicatiestrategie uitgewerkt, die rust op drie pijlers:

1. Werven van initiatieven
2. Delen van kennis
3. Creëren van een LEADER-community.

De LAG-leden hebben in oktober een korte training gehad om ze meer vertrouwd te maken met LinkedIn. Hierdoor is het bereik en de betrokkenheid in de regio vergroot.

Monitoring en evaluatie

Er wordt door de coördinator een logboek bijgehouden, waarin alle contacten met alle initiatieven worden bijgehouden. Verder wordt er in elke vergadering een overzicht besproken van initiatieven die 'in de pijplijn zitten' en wordt de stand van zaken met betrekking tot de afhandeling en uitvoering van door de LAG goedgekeurde projecten besproken.

Op 22 januari 2025 heeft de LAG haar jaarlijkse zelfevaluatie bijeenkomst gehouden, waarin teruggekeken is op de afgelopen periode. De zelfevaluatie is enerzijds bedoeld om te reflecteren op het eigen handelen en anderzijds om de balans op te maken met betrekking tot de voortgang het programma en waar nodig bij te sturen.

De algemene teneur is dat de LAG een fijne, diverse groep is met goede discussies. Met name het contact met de initiatieven en de pitches worden als meest waardevol gezien. De toevoeging van proeftuinaanvragen werkt positief.

De LAG-leden vinden met name het contact met de initiatieven waardevol en zijn blij dat er al een behoorlijk aantal is goedgekeurd.

De beoordelingscriteria zijn ook onder de loep genomen. Geconstateerd werd dat Proeftuinaanvragen soms nog te streng worden beoordeeld op hun economische haalbaarheid. Het gaat bij deze aanvragen nog niet zozeer om hun potentie, maar om de intentie om te leiden tot economische impact.

Een aandachtspunt is wel het bereiken en betrekken van met name jongeren. Ook moet er meer geïnvesteerd worden in contact met gemeenten en waterschappen. Zij zijn in deze periode geen cofinancier en staan dus wat meer op afstand van het programma, maar zijn vaak wel van belang voor de uitvoering van projecten.

Stand van zaken aanvragen

Overzicht van door de LAG positief beoordeelde aanvragen 2 april 2024 - 31 december 2025:

Naam project	Type project	Status
Proeftuinen complexe meerjarige teelten	Proeftuin	Afgerond
De Zuidakker	Impact	In uitvoering
Ontwikkeling Platform voor Regeneratieve Cultuur	Proeftuin	In uitvoering
Lokale opties voor zuivel vrije producten	Proeftuin	In uitvoering
Dorpswinkel Op Dorp in Reeuwijk-Dorp	Impact	Afhandeling door RVO
Samen groeien	Impact	Afhandeling door RVO
Van Alphen tot De Zieme	Proeftuin	Afhandeling door RVO
MyFoodForest app	Proeftuin	Afgerond
Verwaarden van koemest in potgrond	Proeftuin	Afgerond
Verkenning kennisnetwerk en ondernemersloket(ten) Circulaire Economie Groene Hart	Proeftuin	In uitvoering
Bruisende hub voor kennisgroei en kansrijke verdienmodellen voor voedselbossen en overige agroforestry	Impact	In uitvoering
De Witte Gravin Toegankelijk voor iedereen	Impact	In uitvoering

Op [onze website](#) is van elk goedgekeurd project een aparte projectpagina te vinden.

“Toen de brief over de toekenning van de LEADER-subsidie in mailbox kwam, realiseerden we ons: nu gaan we het echt doen. De realisatie van onze coöperatieve dorpswinkel is geen gemakkelijk traject geweest, zeker als je bedenkt dat de kar getrokken werd door vrijwilligers die het er allemaal bij doen naast hun reguliere werkzaamheden. Maar gelukkig zijn we wel allemaal doeners, die gedreven door idealisme, het toch voor elkaar weten te krijgen” – Marjolein van Leeuwen, voorzitter van de Coöperatieve Dorpswinkel Op Dorp in Reeuwijk-Dorp.

Hoe vertaalt zich dit naar de beoogde resultaten van ons programma?

Type project	Thema	Beoogde Output	Gerealiseerde output per 31-12-2025
Proeftuin	Nieuwe verdienmodellen	Tenminste 8 innovatieve ideeën uitgewerkt	7 innovatieve projecten goedgekeurd
Impact	Circulaire regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Nog geen projecten
Impact	Voedzame regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Twee projecten goedgekeurd en in uitvoering
Impact	Beleefbare regio	Tenminste 3 projecten uitgevoerd	Drie projecten goedgekeurd en in uitvoering

Financiële voortgang

Vanaf het moment van goedkeuring van de LOS door GS Zuid-Holland werden kosten voor de uitvoering van het programma, de Beheerkosten, subsidiabel. Op die basis heeft de penvoerder, Regio Holland Rijnland, aan een kwartiermaker een tijdelijke opdracht verstrekt om samen met de LAG de voorbereiding van de uitvoering ter hand te nemen. Om aanspraak te kunnen maken op budget voor de Beheerkosten, heeft de provincie in het najaar van 2023 een aparte openstelling gepubliceerd. Door de penvoerder is met ondersteuning van de kwartiermaker in november 2023 een aanvraag en begroting ingediend. De aanvraag is eind maart 2024 door RVO goedgekeurd.

Stand van zaken uitputting budget per 31-12-2025

Voor de hele periode (2023 – 2027) beschikt de LAG over € 1.650.000 aan Europese en provinciale middelen om aan initiatieven toe te kennen.

In tegenstelling tot de vorige periode, zijn gemeenten niet meer verplicht om bij te dragen aan LEADER-projecten. 'Brussel' schrijft voor dat tegenover elke 4 Europese euro er 1 nationale euro moet staan. De provincie Zuid-Holland heeft besloten om niet alleen de gehele verplichte nationale cofinanciering voor haar rekening te nemen, maar deze te verhogen, zodat nu tegenover elke 1 Europese euro er 1 nationale euro staat. De provinciale bijdrage wordt 'automatisch' toegekend wanneer een LEADER-aanvraag wordt goedgekeurd.

Daarnaast wordt er door de initiatieven zelf ook in hun projecten geïnvesteerd in geld en/of tijd. De eigen bijdrage bedraagt minimaal 20% bij Proeftuinaanvragen en minimaal 60% bij Impactaanvragen.

De verwachting vooraf was dat dit zou leiden tot de volgende totale investeringen:

MAATREGEL	EU	PZH	OVERIG	TOTAAL
Proeftuinprojecten	€ 110.000	€ 110.000	€ 55.000	€ 275.000
Impactprojecten	€ 715.000	€ 715.000	€ 2.145.000	€ 3.575.000
Totaal in €	€ 885.000	€ 885.000	€ 2.200.000	€ 4.300.000
Totaal in %	24	24	52	100

Per 31 december 2025 was de stand van zaken:

MAATREGEL	EU	PZH	OVERIG	TOTAAL	BENUTTING EU + PZH
Proeftuinprojecten	€ 131.973	€ 32.993	€ 63.234	€ 228.200	63,8%
Impactprojecten	€ 392.046	€ 98.011	€ 1.036.323	€ 1.526.381	34,4%
Totaal in €	€ 524.019	€ 131.004	€ 1.099.557	€ 1.754.581	38,3%
Als % van totale investeringen ¹	29,9	7,5%	62,7%	100%	

Dit houdt in dat eind 2025 bijna 40% van de beschikbare Europese en provinciale middelen aan projecten is toegewezen. De totale investeringen waren op dat moment ruim 40% van wat bij het begin was verwacht

¹ In de beginperiode van het programma wordt het aandeel EU en het aandeel provincie Zuid-Holland in de LEADER-subsidie toegewezen volgens de verdeelsleutel 80-20, totdat de Europese middelen zijn uitgeput. Daarna bestaat de LEADER-subsidie geheel uit provinciale middelen.

Beheerkosten

De Beheerkosten bedragen in deze periode 21,4% van de totale publieke middelen (EU + provincie). Deze middelen zijn vooral besteed aan het tijdelijk aantrekken van een kwartiermaker, de kosten voor de inhuur van de secretaris-coördinator en de vergoedingen van de LAG-leden. De LAG-leden hebben behalve een vaste vergoeding voor het bijwonen van de reguliere vergaderingen, ook recht op een vergoeding van € 35 per uur voor de overige inzet die zij plegen voor de uitvoering van het programma. Het kan hierbij gaan om het informeren en activeren van het gebied, het adviseren van initiatieven en het bijwonen of mede-organiseren van bijeenkomsten.

De resultaten samengevat

Thema	Aantal
Aantal initiatieven	41
Ingediende aanvragen	18
Positieve adviezen	14
Waarvan Proeftuinaanvragen	8
Waarvan Impactaanvragen	6
Afwijzingen	4
Intrekkingen/teruggegeven subsidies	0
Aantal beschikte aanvragen	12
Gerealiseerde projecten	4
Lopende projecten	8
Samenwerking	0
Partijen die samenwerken	10
Bovenregionale uitwisselingen en samenwerkingen	0
Gerealiseerde (netwerk)bijeenkomsten	3
Aanwezigen per (netwerk)bijeenkomst	25
Verstuurde nieuwsbrieven	10
Abonnees op nieuwsbrief	381
Volgers op sociale media (LinkedIn)	1.513
Georganiseerde cursussen/workshops	2
Aantal deelnemers	15

Vooruitblik

Aanvragen

Per 1 januari 2026 is er sprake van een behoorlijke pijplijn aan aanvragen. We verwachten nog een aantal Proeftuinaanvragen en tenminste acht impactaanvragen. Als alle aanvragen worden gehonoreerd, dan is het denkbaar dat aan het eind van 2026 al tenminste 80% van de beschikbare middelen gecommiteerd zal zijn.

Kennisdeling

Meer nog dan in de afgelopen periode willen we de kennis en ervaringen en het door initiatieven betaalde leergeld delen met de regio.

Alle goedgekeurde projecten krijgen de verplichting mee om de resultaten van hun projecten actief te delen met het gebied.

Verder organiseren we voor alle Impactprojecten LEADER-expedities. De eerste was op 10 oktober 2025 bij het [project De Zuidakker](#) in Roelofarendsveen. Iedereen is welkom. Ter plekke wordt uitleg gegeven over het project.

De LAG-leden, tenslotte, zijn allemaal ambassadeur van een of meerdere goedgekeurde projecten. Dit betekent dat zij contact houden en het project ook tweemaal bezoeken. Hiervan wordt een kort verslag gemaakt, dat gedeeld wordt met de overige LAG-leden.

Medegefinancierd door
de Europese Unie

provincie
Zuid-Holland

Regio
Holland
Rijnland